

התורה והמצוה

עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 39

ה'תשפ"ו

יום הכיפורים

שבת שבתון יום הכיפורים צום העשור

**כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם
מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תַטְהָרוּ:**

יום הכיפורים, היום הקדוש ביותר בשנה, יום סליחה ומחילה, יום שנתנו בו לוחות האחרונות. לפעמים דברים פשוטים דווקא בגלל שידועים לכל, ומורגלים בפי כל, נזנחים לטובת עניינים אחרים. אנסה לעמוד כאן על כמה נקודות בהן צריך להתמקד ביום הקדוש הזה.

נראה שבכל תפוצות ישראל, ביום כיפור רוב היום (או אפילו כל היום) נמצאים בבית הכנסת ומרבים בתפלות ועוד. יש לדעת במה לעסוק בעיקר. גם בזמן הפנוי צריך לדעת מה במה לעסוק ובמה להתמקד יותר.

יום מחילת עוונות

ביום זה בו מוחל הקב"ה על כל עוונות עם ישראל, העניין בו צריך לעסוק בעיקר, הוא עניין הסליחה. בטור בשם הגאונים מבואר כי בחזרת הש"ץ יורד הש"ץ ואומר במגן ובמחיה ובהמלך הקדוש דברי ריצוי וסליחה, ולא דבר קצוב הוא ולא חובה אלא שבח והודאה והזכרת זכות אבות ומה שירצו או להרבות או למעט הרשות בידם ולפנינו אין אומר אלא דבר מועט בג' ראשונות. אבל סליחות ורחמים חובת היום הם. עכ"ל. והאחרונים כתבו שבהם (בפיוטי סליחות ורחמים) צריך להאריך רוב היום.

והנה, בפיוטים שאנו אומרים בג' ברכות ראשונות, כמעט ואין בהם בקשת סליחה וכדומה, אלא בעיקר דברי שבח וכדומה. רק בברכה אמצעית יש וידיים סליחות ורחמים. על כל עניין זה, וכיצד נוצר מצב בו בקהלות רבות מאריכים בפיוטי שבח שבג' ראשונות הרבה יותר ממה שמאריכים בסליחות ורחמים, ובעיקר על המצב בו רבים מדלגים לגמרי על הסליחות ו"ג מידות שבברכה אמצעית (עד כדי שרוב המחזורים האשכנזיים כלל לא הדפיסו את פיוטי הסליחות אלא רק את הפסוקים שאחריהם), כתבתי בקונטרס יום סליחה. עכ"פ, צבור ודאי צריכים לנהוג כראוי ולא להאריך יותר מדי בפיוטים שבג' ראשונות, אלא לתת להם שיעור זמן הראוי לאמירה בנגון במתינות, ואת עיקר הזמן להשאיר לפיוטי סליחות ורחמים. גם יחיד המתפלל בצבור בו עיקר הזמן עוסקים בפיוטים שבג' ראשונות, יכול למצא את הזמן לעסוק בענייני תשובה וסליחות ורחמים. כמובן שיחיד בתוך צבור, צריך לדעת לעשות זאת באופן שלא יורגש שהוא פורש מהצבור.

עבודת כהן גדול ביום הכיפורים. יום הכיפורים בהיותו יום כפרה נבחר ליום בו נעשית עבודה חשובה מאד בית המקדש. ביום זה, נכנס הכהן הגדול למקום הקדוש ביותר: קדש הקדשים. בזמן שבת המקדש היה קיים מוקד ההתעניינות של הצבור ביום הקדוש הזה, היה סדר עבודת כהן גדול בבית המקדש שיבב"א. ודאי שלא כל עם ישראל באו לבית המקדש לראות את עבודת כהן גדול, אך ודאי שרבים מאד באו. גם בכל המקומות מחוץ לבית המקדש ומחוץ לירושלים היו עיניהם ולבם אל הנעשה בבית המקדש בכל זמן במשך היום.

כאן יש לציין פרט נוסף: כאמור, גם כשבית המקדש היה קיים, לא כולם באו לבית המקדש. אף אלה שהיו בירושלים עיה"ק וסביבותיה, לא בהכרח שבאו לשם. לפני מספר שנים שמעתי איזה ווארט שאמר מישהו (איני זוכר בשם מי), על הנאמר במשנה: הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים. והרואה פר ושעיר הנשרפים אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא. ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה, ומלאכת שניהן שוה כאחת.

אמר אותו דרשן שמכאן לומדים שיהודי צריך לוותר לפעמים אפילו על רוחניות שלו בשביל השני. והסביר כמה אותם יהודים הלכו לראות את הפר ושעיר הנשרפים אפילו שהפסידו את קריאת הכהן הגדול. איני יודע בשם מי נאמר ווארט זה, ואיני יודע אם אותו דרשן חזר עליו בצורה נכונה. עכ"פ, ודאי שרבים מאד רצו לראות פר ושעיר הנשרפים, וודאי שרבים מאד רצו לראות כהן גדול כשהוא קורא. לא היה חסרון באף אחד מהם. אין כל חיוב לשמוע את קריאת הכהן הגדול, ואין כל חיוב לראות פר ושעיר הנשרפים. שניהם אינם חובת כל יחיד ויחיד. אם היה מקום לכך, אולי היה לו להוכיח זאת מאותן כתות של יהודים שקיימו את תפלות היום במדבר רק בשביל מספר דקות ביום כפור, בו יצאו ללוות מסוכה אחת לסוכה הבאה את האיש עתי המשלח את השעיר. אך גם כאן אין זה נכון. סביר להניח שהיו רבים שרצו גם להשתתף במעמד הזה. חוץ מזה, יתכן מאד שהיושבים בסוכות הללו היו טמאי מתים או טמאים בטומאה אחרת, שלא יכלו להכנס לבית המקדש, ולכן רצו ליטול חלק בעניין והתנדבו להיות שם ביום הכיפורים לשם כך.

ופרט נוסף אותו צריך לקחת בחשבון: בית המקדש היה עמוס מאד ביום כיפור, ויתכן בהחלט כי היו אנשים-אפילו יראים ושלמים- שלא היו מסוגלים להיות שם ביום צום. מישוה ששמע ממני פעם את הרעיון הזה, כמעט הזדעזע, והסביר ש"זה לא כמו היום שצריך מזגן. אתה יודע איזו התעלות רוחנית היתה שם? נראה לך שחשבו על העומס וכו'?" זו כבר בעיה ישנה הקיימת אצל רבים בזמננו. אלה כנראה גם מצפים לבית מקדש שכל כולו רוחני, וכל מי שיאכל מהקרבת שם לא ירגיש טעם בשר, אלא התעלות רוחנית מאין כמותה וכו'. במקורותינו אין זכר לגישה כזו. בדיוק כפי שכל אחד מבין שיש מצבים בהם קשה לאדם להניח תפילין למשל (ובמצבים מסויימים הוא אכן יהיה פטור), כך יש להבין שגם עבודת בית המקדש היה עניין גשמי.

בעוה"ר בית המקדש עדיין חרב לעת עתה, ואין לנו כהן בעבודתו. מתקופה קדומה מאד (נראה שבימי חכמי התלמוד כבר היה מנהג פשוט) נוהגים בכל תפוצות ישראל לומר ביום כיפור סדר העבודה. במשך השנים חוברו עשרות סדרי עבודה שונים על ידי פייטנים מכל תפוצות ישראל. סדרי העבודה היו כל כך נפוצים, עדי כפי שבכמה מקומות במשנה במסכת יומא הושפע נוסח המשנה כפי שהוא לפנינו, מסדרי העבודה (כמו למשל המילה 'מרק'). סדר העבודה נקבע בכל הקהלות לתפלת מוסף (בתוכה או מחוצה לה), אך בקהלות רבות נהגו -אולי גם נוהגים?- לומר סדרי עבודה שונים גם בתפלת שחרית ומנחה (אכן, יש מרבתינו שהתנגדו לכך). כמו כן, עד היום נוהגים בקהלות שונות לומר פיוטים מעניין סדר העבודה גם בתפלת שחרית ומנחה.

כדאי מאד ללמוד את פיוטי סדר העבודה ולהבינם כראוי. כמו כן, בפיוטים שאחרי סדר העבודה (בכל העדות. כל עדה ופיוטיה) יש תיאורים רבים של ענייני המקדש. את הפיוטים הללו (ולא רק אותם) צריך לאמר בשימת לב. שמעתי על כמה קהלות בהן אומרים את הפיוטים הללו במרוצה, ובאופן שאי אפשר להבינם (אף מי שעוסק בפיוטים). ומדובר בקהלות בהן מדלגים על פיוטים רבים בתפלות אחרות. לא ברור מדוע דווקא כאן בחרו שלא לדלג כלל, אך לאמר הכל במרוצה. אפשר לבחור בכל שנה מספר פיוטים אותם אומרים, ולאמרם כראוי, ואת שאר הפיוטים לדלג באותה שנה (אגב, גם בקהלתנו עושים כך, כמו שאנו עושים בפיוטים רבים). בצורה כזו נוכל יותר לחדד לעצמנו את החסרון בהעדר בית המקדש.

ויהי רצון שנזכה במהרה לראות בעבודת כהן גדול ביום הכיפורים.

שמחת מחילת העוונות. עוד פרט אותו יש לזכור ולהחדיר לנו ולילדינו: יום כיפור הוא יום של שמחה! וצריך לזכור זאת במהלך היום. פרט זה לא אמור להוות סתירה לכך שזהו יום סליחה. אדרבה, השמחה היא על מחילת העוונות.

מחיל אל חיל. במוצאי היום הקדוש פונים כל עם ישראל להכנות לחג הסוכות, אם לבניית הסוכה ואם לקניית ארבעת המינים. צריך לשים לב לערך החינוכי שיש במעשה זה: הילד רואה את אביו שצם והתפלל כל היום, תיכף במוצאי היום הקדוש במקום ללכת לנוח, עוסק-לפעמים אפילו בעבודה פיזית- בהכנות לחג הסוכות. אין צורך לחפש במוצאי יום כיפור עניינים אחרים שיש בהם משום תועלת לחינוך ילדינו.

שנה טובה
חתימה טובה
יהונתן נוימן

להערות והארות בענייני העלון: **יהונתן נוימן** קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com.
ניתן לתרום (גם הנצחות לע"נ, להצלחת, וכד') בעמדות **נדרים פלוס**: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונית 'תרומות עבור קונטרסים וחיבורים'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק עדת יראים-אושטרייך מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב')

יום הכיפורים

מנחה עיו"כ: 1:15. כל נדרי: 6:45. שחרית: 5:20. מנחה: 3:40 (שמות, תקיעה ותפלת ערבית: 6:45).
אוריה נעימה ושמחה כראוי ליוה"כ * תפילות בקצב סביר וללא אריכות מיותרת * אמירת הפיוטים כמנהג הקדום, עם דברי מבוא קצרים לפנייהם * י"ג פעמים י"ג מידות בג' תפלות היום כמבואר בקדמונים * השתתפות הילדים בתפלות *

פרשת האזינו: מנחה בחול: 6:15. מנחה עש"ק ובשב"ק: 5:35. ערבית מוצש"ק: 6:50.

יבנה המקדש: האזינו : כהונה: אָמַר. לוי: הַנְּיָהוּ. שיר: ו ואז ישיר.

הודעה משמחת

ניתן להרשם לשיבת בין הזמנים חכמת שלמה
תפלת שחרית בצורה ראויה * שעת לימוד * כיבוד או ארוחת בוקר * שעורים * תכניות * מלגה נאה
מיועד לבחורים מגיל י"ג ומעלה
להרשמה: 0527167567
